

дов преступлений / Э.Д. Куранова // Вопр. криминалистики. – М., 1962. – Вып. 6–7. – С. 163–168.

12. Малышкин П.В. Способ сокрытия преступления и его место в структуре способа совершения преступления / П.В. Малышкин // Следователь. – 2009. – № 1. – С. 19–24.

13. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К. : Каннон, А.С.К. – 1104 с.

14. Панов Н.И. Способ совершения преступления и уголовная ответственность / Н.И. Панов. – Х. : Вища школа, 1982. – С. 33.

15. Справа № 710/2972/12, Архів Свалявського районного суду Закарпатської обл., 2012 р.

16. Яблоков Н.П. Криминалистика : учебник для вузов / Н.П. Яблоков. – М., 2002. – 588 с.

Надійшла до редакції 27.10.2017

УДК 343.368

Чорна О.В.

аспірант

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ОБ'ЄКТ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕВИКОНАННЯМ РІШЕНЬ СУДУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

На підставі вивчення доктринальних джерел, судової практики, в тому числі рішень Європейського суду з прав людини, визначено об'єкт злочинів, пов'язаних із невиконанням рішень суду у кримінальному провадженні (ст.ст. 382, 389, 389¹, 390 КК України). Доведено, що ним є встановлений порядок належного виконання вироків, ухвал та постанов суду і призначеного ним покарання.

Ключові слова: злочин, покарання, склад злочину, об'єкт злочину, правосуддя, правосвідомість, рішення суду, невиконання.

Chorna O.V. Object of crimes related to non-fulfilment of judgements in criminal proceedings. In the article, based on the study of doctrinal sources, jurisprudence, including decisions of the European Court of Human Rights, identified the object of crimes related to non-enforcement of court decisions in criminal proceedings (Articles 382, 389, 389¹, 390 of the Criminal Code of Ukraine) It is proved that it has established the procedure for proper execution of sentences, rulings and decisions of the court and the punishment imposed on him.

It has been established that international recognition of the systemic problem for Ukraine of non-enforcement of court decisions is not primarily concerned with criminal proceedings, but such shameful cases are beginning to gain signs of the system not least because of the problems of material criminal law.

Proved that the subject of crimes related to non-enforcement of court decisions in criminal proceedings:

1) for art. 382 of the Criminal Code of Ukraine - a court decision, which has become

legally effective in criminal proceedings;

2) for art. 389 of the Criminal Code of Ukraine - in the form of evasion from the payment of a fine and the serving of correctional work is the money to be paid by a convict on the verdict of the court;

3) for art. 389.1 of the Criminal Code of Ukraine - an agreement on reconciliation or the recognition of guilty, the conditions of which are not fulfilled. However, if the court is satisfied that the agreement meets the requirements of the law (Part 7 of Article 474 of the CPC of Ukraine) and can be approved, it shall adopt a verdict which approves the agreement (Part 1 of Article 475 of the CPC of Ukraine) and appoints a measure agreed by the parties punishment (part 5 of Article 65 of the Criminal Code of Ukraine). Consequently, the subject of a crime is a verdict, which approved an agreement on the recognition of guilt and conditions that are not fulfilled;

4) for art. 390 of the Criminal Code of Ukraine - the subject of crime does not have, because the convict violates the terms of serving a sentence in the form of restriction of freedom or in the form of imprisonment. This procedure is established by other normative-legal acts.

It was stated that the problems of crimes against justice are objectively reflected in many works of scientists, but the objective realities of the existence of Ukrainian society necessitate a new look at other elements of the syllables of crimes that violate the established procedure for the proper execution of sentences, rulings and orders of the court and its appointed punishment, forms of realization of criminal responsibility for them, as well as foreign experience of criminal law enforcement of court decisions in criminal proceedings.

Keywords: *crime, punishment, crime, object of crime, justice, legal consciousness, court decision, non-fulfillment.*

Постановка проблеми. Конституція України у ст. 124 проголосила, що судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на усій території держави. Ця норма закріпила одну з основ механізму розбудови правової, демократичної, соціальної держави.

Разом з тим Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) вилучив з реєстру і передав Комітету міністрів Ради Європи понад 12 тисяч справ, які стосуються невиконання рішень національних судів в Україні. Відповідне рішення було винесено 12 жовтня 2017 року, повідомляється на сайті ЄСПЛ.

Судді винесли такий вердикт десятьма голосами проти семи в рамках слухань у справі «Бурмич та інші проти України». Вони постановили об'єднати цю справу з 12 143 іншими, що стосуються питання невиконання судових рішень в Україні. Тепер усі ці провадження передано до Комітету міністрів Ради Європи «з метою їх реалізації в рамках заходів загального характеру, визначених у пілотному рішенні».

Цим «пілотом», як вказується в судових документах, є справа «Іванов проти України», вердикт ЄСПЛ за яким було винесено в жовтні 2009 року, але який протягом восьми років ігнорується до виконання нашою державою. В результаті цього подібна проблема невиконання Україною рішень національних судів була визнана системною проблемою на рівні ЄСПЛ, а подібні провадження ЄСПЛ розглядав за скороченою процедурою.

У той же час в ЄСПЛ констатували, що вал позовів продовжував надходити у Страсбург і після цього, а регулярне невиконання рішень судів призводило лише до регулярного визнання України порушником Конвенції з прав

людини. Тому суд постановив передати усі подібні справи до Комітету міністрів РЄ, щоб той контактував з цього приводу з українською владою.

З рішення суду випливає, що ЄСПЛ визнав проблему невиконання Україною рішень національних судів за позовами громадян системною. І фактично визнав такими, що підлягають задоволенню понад 12 тисяч скарг українців, які звернулися до ЄСПЛ, за принципом аналогії зі справою Іванова.

«Всі ці справи слід розглядати в рамках процедури виконання рішення у справі «Іванов проти України», передати до Комітету міністрів, як органу, відповідального за забезпечення того, щоб усі особи, які постраждали через системну проблему, вказану в пілотному рішенні, в тому числі заявники у цій справі, домоглися справедливості і отримали компенсацію. З урахуванням того, що інтереси реальних і потенційних жертв вищевказаної системної проблеми оптимальніше захищати в рамках процедури виконання, Суд вирішив, що це не найкращим чином буде служити цілям Конвенції, якщо він продовжить займатися справами, подібними справі Іванова. Тому він прийшов до висновку, що подальший розгляд таких поданих до нього справ є не виправданим», – йдеться в оприлюдненому судовому вердикті ЄСПЛ [1].

Міжнародне визнання системною проблемою для України невиконання рішень суду здебільшого не стосується кримінального провадження, проте і такі ганебні випадки починають набувати ознак системи не в останню чергу через проблеми матеріального кримінального права.

Метою статті є визначення об'єкта злочинів, пов'язаних із невиконанням рішень суду у кримінальному провадженні (ст.ст. 382, 389, 389¹, 390 КК України).

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Теоретичним дослідженням відповідальності за злочини проти правосуддя приділялася увага такими вченими, як Ю. В. Александров, М. І. Бажанов, О. М. Бандурка, В. І. Борисов, Ю. В. Баулін, В. В. Голіна, В. О. Глушков, Н. О. Гуторова, С. Ф. Денисов, Т. А. Денисова, О. М. Джужа, О. О. Дудоров, А. П. Закалюк, О. М. Костенко, О. М. Литвак, О. М. Литвинов, В. Т. Маляренко, О. А. Мартиненко, М. І. Мельник, П. П. Михайленко, А. А. Музика, Ю. В. Орел, В. І. Осадчий, М. І. Панов, А. В. Савченко, В. О. Туляков, В. В. Сташис, Є. Л. Стрельцов, С. А. Тарарухін, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін, П. Л. Фріс, М. І. Хавронюк, В. В. Шаблистий, С. С. Яценко та інші.

Однак, визнаючи суттєвий внесок означеної плеяди вчених у вирішення заявленої проблематики, слід все ж зауважити про відсутність комплексних монографічних робіт з кримінально-правового забезпечення виконання рішень суду у кримінальному провадженні (ст.ст. 382 (в частині кримінального провадження), 389¹, 390, 391 КК України)).

Виклад основного матеріалу. Перед початком такої роботи слід навести найбільш оптимальну класифікацію злочинів проти правосуддя з тим, щоб серед них визначити місце злочинів, пов'язаних із невиконанням рішень суду у кримінальному провадженні (ст.ст. 382, 389, 389¹, 390 КК України).

С.С. Мірошниченко [2, с. 244–246] найбільш вдалою вважає таку класи-

фікацію злочинів проти правосуддя:

1. Злочини, які посягають на конституційні засади діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду. До них належать: завідомо незаконні затримання, привід, арешт або тримання під вартою (ст. 371 КК України); притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності (ст. 372 КК України); примушування давати показання (ст. 373 КК України); порушення права на захист (ст. 374 КК України); постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови (ст. 375 КК); втручання в діяльність судових органів (ст. 376 КК України); незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду (ст. 376¹ КК України); перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку (ст. 386 КК України); втручання в діяльність захисника чи представника особи (ст. 397 КК України).

2. Злочини, які посягають на життя, здоров'я, особисту безпеку, власність суддів та інших учасників судочинства. До цієї групи входять: посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя (ст. 379 КК України); посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги (ст. 400 КК України); погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного (ст. 377 КК України); погроза або насильство щодо захисника чи представника особи (ст. 398 КК України); умисне знищення або пошкодження майна судді, народного засідателя чи присяжного (ст. 378 КК України); умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи (ст. 399 КК України).

3. Злочини, які посягають на відносини, що забезпечують одержання достовірних доказів та істинних висновків у справі. Сюди слід включити завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину (ст. 383 КК України); завідомо неправдиве показання (ст. 384 КК України); відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків (ст. 385 КК України).

4. Злочини, які посягають на відносини, що забезпечують своєчасне розкриття та припинення злочинних посягань. До цієї групи входять: невжиття заходів безпеки щодо осіб, взятих під захист (ст. 380 КК України); розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист (ст. 381 КК України); розголошення даних досудового слідства або дізнання (ст. 387 КК України); приховування злочину (ст. 396 КК України).

5. Злочини, які посягають на відносини, що забезпечують належне виконання рішень, вироків, ухвал, постанов суду і призначеного покарання. Це невиконання судового рішення (ст. 382 КК України); незаконні дії щодо майна, на яке накладено арешт, або яке описане чи підлягає конфіскації (ст. 388 КК України); ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі (ст. 389 КК України); ухилення від відбування покарання у виді обмеження

волі та у виді позбавлення волі (ст. 390 КК України); злісна непокора вимогам адміністрації установи виконання покарань (ст. 391 КК України); дії, що дезорганізують роботу виправних установ (ст. 392 КК України); втеча з місця позбавлення волі або з-під варти (ст. 393 КК України); втеча із спеціалізованого лікувального закладу (ст. 394 КК України); порушення правил адміністративного нагляду (ст. 395 КК України).

Така класифікація запропонована В.І. Тютюгіним та є на сьогодні найбільш вдалою [3, с. 8–9; 4, с. 506–507; 5, с. 8–10]. Більш того, учений навіть дещо її удосконалив з урахуванням змін та доповнень до КК України. Так, виходячи зі сфери тих суспільних відносин щодо відправлення правосуддя, на які посягають ті чи інші злочини проти правосуддя, а також урахуовуючи специфіку їх об'єктивної сторони і суб'єктів, усі вони можуть бути розподілені на певні групи, які посягають на відносини, що забезпечують:

1) належну реалізацію конституційних принципів здійснення правосуддя (ст.ст. 371, 372, 374, 375, 376¹ і 397 КК України);

2) охорону життя, здоров'я, власності, особисту безпеку суддів, присяжних та інших учасників провадження (ст. 377–379, 398 КК України);

3) одержання достовірних доказів та істинних висновків під час здійснення провадження (ст. 373, 383–386 КК України);

4) своєчасне розкриття та припинення злочинних посягань (ст. 380, 381, 387, 395, 396 КК України);

5) належне виконання судових актів та заходів впливу, що ними призначені (ст. 382, 388, 389, 389¹, 390–394 КК України) [6, с. 341–344].

Наведена класифікація дає нам підстави визначення родового об'єкта злочинів проти правосуддя. З одного боку, під родовим об'єктом слід розглядати нормальне (законне) функціонування державних органів та різну за родом і характером діяльність їхніх ланок як комплекс таких представників (органи досудового розслідування: Національна поліція, СБУ, прокуратури, органи виконання покарань тощо). З іншого боку, завідомо незаконне затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою, притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності, примушування давати показання, вчинені поза сферою здійснення судом правосуддя, заважають виконанню завдань, які стоять перед правосуддям, створюючи неможливим чи ускладненим судовий розгляд кримінальних справ або зводячи нанівець результати цієї діяльності. В усіх подібного роду випадках, як і тоді, коли злочин спрямований безпосередньо проти діяльності суду, правосуддя не досягає своєї мети, його завдання залишаються невиконаними. Вбачається, що саме ця обставина схиляє законодавця назвати ці злочини «Злочини проти правосуддя», хоча безпосередньо проти діяльності суду спрямована менша їх частина. Надаючи визначення родового об'єкта злочинів проти правосуддя, заслуговує на увагу найбільш поширена точка зору, що родовим об'єктом злочинів у сфері службової діяльності є нормальне функціонування органів управління незалежно від форм власності. І якщо, відходячи від того істотно важливого факту, що органи, які виконують завдання правосуддя (як не-

від'ємний компонент родового об'єкта злочинів проти правосуддя), є особливим «механізмом», на який покладено виконання суто специфічних функцій, то можна стверджувати, що вони теж є певною частиною (ланкою) державного апарату.

Обґрунтовуючи визначення, що родовим об'єктом злочинів проти правосуддя є встановлений законом порядок діяльності його органів, то тим самим є підстави зазначити, що ці злочини є різновидом (дуже важливим) окремих злочинів проти правосуддя, а в силу спільності об'єкта є й підстави для виділення цих злочинів в окремий розділ Особливої частини КК України згідно з наукою кримінального права. Підставами для зазначеного є й той факт, що родовий об'єкт (як зазначалося) усіх злочинів, які передбачені розділом XVIII Особливої частини КК України «Злочини проти правосуддя», не має спільних ознак. Отже, розбіжності полягають не тільки в тому, що в цьому разі ми маємо справу зі специфічними представниками (суб'єктами) органів державної влади (досудове слідство тощо). У різних сферах діяльності органів кримінального судочинства законодавець може захищати від злочинних посягань і інший установлений законом порядок діяльності державних органів та їх представників, в яких є дещо спільне, та поєднує їх разом як об'єкт злочинного посягання в процесі здійснення правосуддя [7, с. 32–33].

Наприклад, безпосереднім об'єктом ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі та у виді позбавлення волі є нормальна діяльність кримінально-виконавчих установ у частині порядку надання та здійснення виїздів засудженими особами за межі місця відбування покарання у виді обмеження волі та у виді позбавлення волі, а також дотримання встановлених правил виконання робіт під час відбування покарання у виді обмеження волі, правил проживання у виправному центрі та перебування за межами виправного центру [8, с. 116].

Отже, на підставі викладеного вважаємо, що об'єктом злочинів, пов'язаних із невиконанням рішень суду у кримінальному провадженні (ст.ст. 382, 389, 389¹, 390 КК України) є встановлений порядок належного виконання вироків, ухвал та постанов суду і призначеного ними покарання.

Певним підтвердженням такого висновку є таке рішення суду. 03 серпня 2017 р. Самарський районний суд м. Дніпропетровська ОСОБА_1 визнав винуватим у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 390 КК України та призначив йому покарання у вигляді 1 (одного) року позбавлення волі.

ОСОБА_1 вчинив 9 дисциплінарних проступків, тобто систематично порушував встановлені для засуджених правила проживання в Ігреньському виправному центрі УДПтСУ у Дніпропетровській області №133. Обвинувачений ОСОБА_1 підтвердив обставини, викладені в обвинувальному акті, вину у вказаному злочині визнав у повному обсязі, вказавши, що дійсно 9 разів порушував умови відбування покарання у вигляді обмеження волі, за що адміністрацією ІВЦ № 133 на нього накладалися стягнення, які він не оскаржував, та на момент його прибуття до даної установи його було під особистий підпис ознайомлено з умовами та порядком відбування покарання у вигляді

обмеження волі. Просив застосувати покарання у вигляді обмеження волі, оскільки перебування в умовах колонії має для нього негативний вплив, бо він знову почне вживати наркотики, тоді як в умовах виправного центру з ним проводиться профілактична робота.

Суд встановив, що ОСОБА_1 порушив порядок відбування покарання у вигляді обмеження волі, який відповідно до ч. 2 ст. 61 КВК України, встановлюється нормативно-правовими актами Міністерства юстиції України, зокрема «Правилами внутрішнього розпорядку установи виконання покарань», затвердженими наказом Міністерства юстиції України № 2186/5 від 29.12.2014 року, обов'язками, встановленими Правилами внутрішнього розпорядку [9].

Також ми повністю підтримуємо позицію В.І. Тютюгіна стосовно того, що предметом злочину за частинами 1, 2 і 3 ст. 382 КК України є судовий акт органів правосуддя (рішення, вирок, ухвала, постанова), який:

- 1) постановлений або ухвалений тільки судом;
- 2) судом будь-якої юрисдикції (загальної чи спеціалізованої);
- 3) судом будь-якої інстанції (першої, апеляційної чи касаційної);
- 4) із будь-якої категорії судових справ (цивільних, господарських, адміністративних, кримінальних);
- 5) набрав законної сили [5, с. 110].

На цій підставі констатуємо, що предметом злочинів, пов'язаних із невиконанням рішень суду у кримінальному провадженні (ст.ст. 382, 389, 389¹, 390 КК України) є:

1) для ст. 382 КК України – постановлене рішення суду, що набрало законної сили у кримінальному провадженні;

2) для ст. 389 КК України – основний безпосередній об'єкт ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, є суспільні відносини у сфері правосуддя, з приводу забезпечення нормальної діяльності органів державної влади щодо належного виконання покарання, не пов'язаного з позбавленням волі. Предметом злочину, передбаченого ст. 389 КК України, у формі ухилення від сплати штрафу та відбування виправних робіт є грошові кошти, які повинен сплатити засуджений за вирок суду [10, с. 48];

3) для ст. 389¹ КК України – угода про примирення або про визнання винуватості, умови якої не виконуються. Разом з тим, якщо суд переконується, що угода відповідає вимогам закону (ч. 7 ст. 474 КПК України) і може бути затверджена, він ухвалює вирок, яким затверджує угоду (ч. 1 ст. 475 КПК України) і призначає узгоджену сторонами міру покарання (ч. 5 ст. 65 КК України). Отже, предметом злочину є вирок, яким затверджено угоду про визнання винуватості і умови якої не виконуються;

4) для ст. 390 КК України – предмета злочину немає, оскільки засуджений порушує умови відбування покарання у виді обмеження волі або у виді позбавлення волі. Цей порядок встановлюється іншими нормативно-правовими актами.

Висновки. Таким чином, проблеми злочинів проти правосуддя

об'єктивно відображено у багатьох працях вчених, проте об'єктивні реалії існування українського суспільства зумовлюють необхідність нового погляду на інші елементи складів злочинів, що посягають на встановлений порядок належного виконання вироків, ухвал та постанов суду і призначеного ними покарання, форми реалізації кримінальної відповідальності за них, а також зарубіжний досвід кримінально-правового забезпечення виконання рішень суду у кримінальному провадженні.

Бібліографічні посилання

1. Беспрецедентное решение ЕСПЧ. Суд в Страсбурге одним махом удовлетворил 12 тысяч исков украинцев к государству [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://strana.ua/news/98414-espch-priznal-nevypolnenie-sudebnykh-reshenij-v-ukraine-sistemnoj-problemoj.html>.
2. Мірошніченко С.С. Класифікація злочинів проти правосуддя. Питання боротьби зі злочинністю / С.С. Мірошніченко // Вісник № 2 (69). – 2014. – С. 237–246.
3. Володимир Ілліч Тютюгін (до 70-річчя від дня народження та 45-річчя науково-педагогічної і громадської діяльності) / уклад. : О.В. Євдокимова, О.В. Ус, А.О. Байда та ін. – Х. : Право, 2017. – 50 с.: іл.
4. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І.Тютюгін та ін. ; за ред. проф. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – 5-те вид., перероб. і доп. – Х. : Право, 2015. – 680 с.
5. Злочини проти правосуддя : навч. посіб. / за заг. ред. В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – Х. : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2011. – 155 с.
6. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. – Х. : Право, 2016. – Т. 17: Кримінальне право / редкол. : В.Я. Тацій (голова), В.І. Борисов (заст. голови) та ін. – 2017. – 1064 с.: іл.
7. Воронцов А.В. Актуальні питання визначення родового об'єкта злочинів проти правосуддя / А.В. Воронцов // Південноукраїнський правничий часопис. – 2015. – № 2. – С. 30–33.
8. Сокурєнко О.М. Щодо питання об'єкта злочину, передбаченого ст. 390 Кримінального кодексу України / О.М. Сокурєнко // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 10. – С. 112–116.
9. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/68093388>.
10. Савченко В.О. До питання щодо визначення безпосереднього об'єкта та предмета ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі (ст. 389 КК України) / В.О. Савченко // Науковий вісник Херсонського держ. ун-ту. Серія: Юридичні науки. – 2015. – Вип. 4. – Т. 3. – С. 45–48.

Надійшла до редакції 16.10.2017